De Bibliothecaresse en haar Poes

De Bibliothecaresse en haar Poes

Een gotische liefdesroman tegen wil en dank

Marlon Bakker

DE BIBLIOTHECARESSE EN HAAR POES

Copyright © 2026 Marlon Bakker

Alle rechten voorbehouden.

Dit is een roman. Namen, personages, plaatsen en gebeurtenissen zijn verzonnen of worden fictief gebruikt. Elke gelijkenis met bestaande personen, levend of dood, met gebeurtenissen of met plaatsen berust op toeval.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, verspreid of openbaar gemaakt, in welke vorm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur, met uitzondering van korte citaten in recensies.

Omslag: Aert van der Neer, *Landschap bij maanlicht* (tussen 1630 en 1677), Rijksmuseum Amsterdam; Cornelis Visscher, *Grote kat* (1657), Rijksmuseum Amsterdam; naar Wenceslaus Hollar, *Hollandse vrouw in huisdracht* (1662), Rijksmuseum Amsterdam; Dirk Maas naar Philips Wouwerman, *Gewonde soldaat* (tussen 1710 en 1717), Rijksmuseum Amsterdam. Rug: Aert van der Neer, *Maanlandschap met de Amstel en het slot Kostverloren* (1647), J. Paul Getty Museum, Los Angeles. Alle vijf zijn publiek domein.

Uitgegeven via Brave New Books.

ISBN 9789465548159

Eerste druk, 2026.

Let op

Dit boek bevat expliciete seksscènes en grof taalgebruik.
De verteller keurt beide af.

Hoofdstuk 1 — Voeten vegen

Het veen was een troosteloze plek en de bibliotheek deed een dappere poging om niet voor het landschap onder te doen. Het kasteelachtige gedrocht zakte al eeuwen langzaam weg in de natte turf. Volgens het dorp was de plek vervloekt, volgens de pastoor was het goddeloos en volgens Hellen was het vooral een tochtgat.

Ze zat achter de eikenhouten balie en lijmde met beenderlijm de rug van een zeventiende-eeuws boekje over giftige paddenstoelen weer vast. Tweeëndertig jaar oud, stevige werkschoenen, het haar strak opgestoken en een vormeloos grijs wollen vest dat al jaren bij elkaar werd gehouden door een koperen priem en pure nijd. Haar mening over de mensheid liet zich het best vergelijken met die van een fruitteler over de fruitmot: hardnekkig en vraatzuchtig.

Onder de balie lag Barnaby, een grote, gehavende rode kater met een half oor, één goed oog en een lucht van stilstaand slootwater. Hij woonde al zeven jaar in de bibliotheek en liquideerde er muizen op kosten van de instelling.

Buiten sloeg het winterweer om in zeikregen en de wind gierde langs het lood in de ramen. Prachtig, dacht ik met diepe, zwarte wellust. Zó hoorde een fatsoenlijke tragedie te beginnen: noodweer, duisternis en een eenzame vrouw in een tochtig kasteel, volkomen kansloos tegen het naderende onheil.

Iemand trapte de zware voordeur uit zijn hengsels. Een vlaag ijskoude regen sloeg naar binnen, op de voet gevolgd door Diederik Coster. Hij was ruim zes voet lang, breed als een biervat en gehuld in zwaar zwart leer dat kraakte van het onverdiende geld: zo'n man met een kaak waar je tegels mee kon snijden, gitzwarte krullen die door de regen tegen zijn voorhoofd plakten en ogen als een sloot na de eerste nachtvorst. De familie Coster heerste al driehonderd jaar over de vallei, voornamelijk omdat ze hun vetes beslechtten met rattengif, brandstichting en een indrukwekkend gebrek aan geweten.

Met de vanzelfsprekende arrogantie van iemand die nog nooit van zijn leven op zijn bek was gegaan, liep hij naar de balie. Zijn laarzen trokken vette strepen zwarte veendrek over de pas geboende vloer. Hellen keek niet op.

Haar handen bleven bij de lijm. Haar nek deed iets anders. Die werd warm, van onder de knot tot in de kraag van het vest, op de plek waar de lucht van de open deur haar raakte, en met die lucht kwam hij mee: nat paard, sigaren, regen. Ze werkte door en telde intussen zijn stappen. Ik zag haar lippen bewegen. Bij de laatste stap slikte ze.

Ik noteerde het als tocht. Er stond een deur open in een tochtgat; een vrouw krijgt dan een warme nek.

“Het Zwarte Register,” zei hij. Zijn stem klonk als een spade in grind, zo’n stem waarmee arrogante klootzakken in slechte boekjes dienstmeisjes bedreigen, waarna die hen tegen alle logica en goede smaak in onweerstaanbaar vinden.

Hellen trok de linnendraad strak door het leer. “Voeten vegen.”

Diederik bleef stokstijf staan en in zijn perfecte kaak begon een spiertje te trekken.

“Ik heb niet drie uur door een hoosbui gereden om met een schoonmaakster te ouwehoeren,” gromde hij. Hij legde zijn kletsnatte leren handschoenen op de balie en boog zich naar voren, zodat de lucht van nat paard, sigaren en veel te dure reukolie haar vol in het gezicht sloeg. “Ik ben Diederik Coster. Jij haalt dat boek uit de kluis en geeft het aan mij. En een beetje vlot, voordat ik dit hele rattennest in de fik steek.”

Een prachtig dreigement: woest, theatraal en duister, het soort zin waar ik doorgaans van smulde. Jammer genoeg zette hij daarbij zijn hak precies op Barnaby’s staart.

Barnaby hield van buitensporig geweld. Hij schoot onder de balie vandaan, laag en zwaar, met de snelheid van iets wat al jaren op wraak had gewacht. Met een hels gekrijs vloog hij langs Diederiks binnenbeen omhoog, sloeg zijn klauwen door de naad van de maatbroek en zette zijn gele hoektanden diep in het vlees eronder, een duim naast de edele delen.

Diederiks zware grafstem maakte op slag plaats voor een hoog, dun gilletje: het geluid van een koorknaap die met zijn vingers tussen de kerkdeur zit.

De trotse heer van Coster Manor wankelde wild schoppend achteruit en graaide naar de krijsende bal oranje geweld die zijn broek aan repen scheurde. Zijn hak bleef haken achter het gietijzeren onderstel van een draairek en met een kletterend kabaal ging het hele rek om.

Diederik Coster — gevreesd heerser over de vallei, drager van een eeuwenoude bloedvloek, erfgenaam van een fortuin dat met moord, ellende en ongetwijfeld slechte huwelijken was opgebouwd — smakte op zijn rug en werd bedolven onder driehonderd beduimelde Bouquetjes.

De Woeste Zeeroverszoen. Getemd door de Hertog. Zijn Verboden Erfgename. De Graaf en de Geit van Schandewijk.

Dat laatste was een landbouwgids die zich op een bijzonder ongelukkige plek had verstopt.

Toen het stof was gaan liggen, was het stil in de leeszaal. Barnaby paradeerde parmantig richting Theologie met een sliert zwart leer in zijn bek. Diederik lag naar adem te happen onder een berg goedkope romantiek, één hand bij zijn bloedende

kruis en de andere geklemd om een boek met een halfnaakte piraat op de kaft.

Hellen legde haar priem neer, schoof haar bril recht, leunde over de balie en keek naar het hoopje adel op de stenen vloer.

“Dat wordt een halve stuiver voor het lawaai,” zei ze vlak. “Een stuiver voor de modder. En als je *De Woeste Zeeroverszoen* hebt gescheurd, betaal je de volle mep.”

Diederik staarde haar met grote, verbijsterde ogen aan.

Zij keek terug. Langer dan een rekening nodig heeft. Ze keek van de piraat op de kaft naar de man eronder, van de blote borst van de een naar de blote dij van de ander, waar de maatbroek openhing en het bloed in vier strepen naar de knie liep. Ze vergeleek ze zoals je twee prijzen vergelijkt. De dij won. Onder de balie drukte ze haar knieën tegen elkaar en hield ze daar.

Weerzin, schreef ik. Een vrouw ziet een behaarde edelman op haar vloer liggen en knijpt haar knieën dicht van weerzin. Het was het eerste goede teken van de avond en ik heb het onderstreept.

Ik smeet mijn ganzenveer tegen de muur en wenste mezelf ter plekke een hersenbloeding toe. Ik had een donker epos over dood, verderf en onvermijdelijke ondergang willen schrijven.

In plaats daarvan vroeg dat mens anderhalve stuiver.

Hoofdstuk 2 — Anderhalve stuiver

Diederik Coster kwam overeind. Het ging langzaam, stuk voor stuk en met veel gekraak. Hij schudde *Getemd door de Hertog* van zijn schouder, trapte *Zijn Verboden Erfgename* onder een leestafel en bleef toen met gespreide benen staan om de schade aan zijn broek op te nemen. Die was aanzienlijk. Het linkerbeen van de maatbroek hing in flarden tot op de knie en daaronder liepen vier rode strepen over een dij die eruitzag alsof hij van een ander, armer man was gestolen.

"Dat beest," zei hij, "is dood."

"Dat beest," zei Hellen, "is meer waard voor deze bibliotheek dan jij. Zij vangt muizen. Jij maakt alleen vlekken." Ze haalde een leitje onder de balie vandaan, trok met een stukje krijt een streep en schreef erboven in een klein, rechtopstaand handschrift: *D. Coster*. Eronder: *lawaai, ½ st. — modder, 1 st. Rek, 2 st.* De voordeur lag plat op de vloer van de voorhal. *Deur, ½ st.* Hij had toch al scheef gehangen.

Daar stond, zag ik, de gevreesde heer van het veen met zijn behaarde been bloot en een overjarige vrijster liet hem betalen per duim modder. Een vrouw hoort te beven als een edelman binnenvalt, niet een lei vol te kalken met kruidenierspr ijzen.

Ik moet zeggen dat ik op dat moment nog niet wanhoopte. Een slecht begin kun je rechtzetten. De man was gevallen, goed, maar hij was opgestaan en hij stond in de leeszaal met de regen in zijn haar en het bloed op zijn been en met in zijn ogen die ouderwetse moordlust van een heer, waar je zo mooi een verwoeste familie van kunt maken. Ik had hem hier gebracht. Ik had drie jaar lang de pijn in zijn botten erger gemaakt en zijn dromen gevuld met een zwart boek dat brandde en hem vrijmaakte. Nu stond hij waar ik hem hebben wilde. Er was een vrouw, er was een gebouw en er was slecht weer. Meer vraagt een tragedie niet.

"Luister goed, vrouw," zei Diederik. Hij kwam weer naar de balie toe, met de hinkende waardigheid van een bisschop met aambeien. "Ik weet dat het hier ligt. Mijn vader wist het en zijn vader wist het. Het Zwarte Register van de Costers ligt in deze bibliotheek en ik neem het vanavond mee naar buiten en steek het op het veen in brand. Of jij dat prettig vindt, interesseert me geen reet."

"Weet ik," zei Hellen. "Het ligt alleen niet in de kluis."

"Waar dan wel?"

Hellen wees met het krijtje over haar schouder, naar de deur achter de balie. Die was van zwart eiken, beslagen met ijzer dat zo oud was dat het een soort huid had. Erboven hing een bordje in een handschrift dat drie bibliothecarissen ouder was dan

Hellen zelf: *DIEPE STAPELS. NIET ZONDER LAMP. NIET ZONDER TOUW. NIET NA DE AVONDKLOK.*

"Daar ergens," zei ze.

"Daar érgens."

"Het beweegt. Vraag me niet hoe. Het ligt nooit twee dagen op dezelfde plank en het laat zich niet dragen door wie het niet hebben mag. De vorige bibliothecaris heeft het één keer in zijn handen gehad en is daarna weken ziek geweest. Hij zei dat het in zijn vingers beet." Ze tikte met het krijtje tegen het leitje. "Als je het wilt hebben, ga je het zelf halen. En dan gaan we het eerst even hebben over wie er voor de lamp betaalt."

Ik bezat veel in dat dal, maar dat gebouw niet. Het stond op mijn grond, pal op de plek waar lang geleden iets was gebeurd wat de boeren nog altijd niet bij naam noemden. Het was in de loop van de eeuwen volgestopt met alles wat de vallei niet meer lezen wilde: preken, pachtboeken, kruidenboeken, een halve schuur vol kerkregisters en een stapel goedkope liefdesromannetjes die veel te groot was voor een streek waar zo weinig mensen konden lezen. Ik had er nooit op gelet. Je let ook niet op wat de hond onder de tafel eet.

Op dat moment zag ik alleen hoe Diederik zich naar de kapotte voordeur omdraaide om zijn paard te halen, of om zijn geduld te zoeken, of gewoon om eens dramatisch in de deuropening te staan, met het noodweer achter zich. Dat laatste doen die mannen graag.

Hij kwam niet verder dan de drempel.

De voordeur, die hij uit zijn hengsels had getrapt, lag niet meer op de grond. Hij zat dicht, in zijn kozijn. Uit de muur aan weerszijden gleden armdikke zwarte ijzeren balken naar voren, die zich met een zacht, bijna gezellig geknars over het hout sloten. Eén. Twee. Drie. Daarna viel er ergens boven in het donker een grendel dicht met het geluid van een laatste woord.

Diederik stond daar in zijn kapotte broek. Toen draaide hij zich om.

"Wat," zei hij, "was dat?"

Hellen had het leitje weggelegd en hees het omgevallen draairek weer overeind. "Dat doet hij wel vaker."

"Hij."

"Het gebouw." Ze zette het rek recht, raapte *De Woeste Zeeroverszoen* op, bekeek de rug met samengeknepen ogen en legde hem apart. "Hij vindt dat het buiten te slecht weer is om weg te gaan. Of hij vindt iets anders. Meestal gaat hij morgenochtend wel weer open."

“Meestal.”

“Soms duurt het langer. Ga je nog wat nuttigs doen, of blijf je daar staan nadruppelen op mijn vloer?”

Ik lieg niet tegen mijn veer; die is het enige gezelschap dat ik heb. Dus: ik vond het uitstekend. Een man en een vrouw opgesloten in een vervloekte bibliotheek op een vervloekte veenrug in een nacht van noodweer, met ijzer voor de deuren. Dat is een gedekte tafel.

Diederik liep de leeszaal weer in. Het hinken was al minder; het bloed op zijn been droogde en zijn boosheid groeide. Hij deed wat mannen van zijn soort doen als ze een vrouw een paar tellen hebben laten praten: hij ging haar laten zien wie er de baas was. Hij liep om de balie heen, de verboden kant op, waar alleen de bibliothecaris mag komen, en kwam vlak achter haar staan terwijl ze gebukt de boeken van de vloer raapte. Hij liet zijn schaduw over haar vallen.

Ze bleef gebukt. Onder de schaduw ging haar adem hoger zitten, in haar borst, waar adem zit bij mensen die gaan rennen. Haar oren werden rood tot in de punten. Ze raapte *Getemd door de Hertog* op en hield hem met de kaft naar de vloer, alsof de hertog niet mocht zien wie er achter haar stond. Zijn knie raakte haar heup. Ze ging niet opzij. Ze ging ook niet dichterbij. Ze bleef precies waar ze was, wat in die stand meer kost dan allebei.

Angst, dacht ik, en ik was er blij mee. Rode oren, korte adem, een boek als schild. Ik heb in mijn leven veel angst opgeschreven en het ziet er altijd zo uit.

Ik ken mannen met laarzen. Ze denken dat de vloer van hen is. Dat komt door het geluid. Een man op kousen hoort zichzelf niet en twijfelt. Een man op laarzen hoort bij elke stap dat hij er is, en na een jaar gelooft hij het. Daarom laten ze de modder zitten: modder is het bewijs dat ze ergens zijn geweest. Ik heb nog nooit een man op laarzen zien vegen zonder dat een vrouw het hem drie keer had gezegd, en bij de derde keer deed hij het alsof het zijn eigen idee was.

“Jij gaat met me mee naar beneden,” zei hij, laag.

“Dat was ik al van plan,” zei Hellen, gebukt over de boeken. “Je mag daar niet alleen komen. Niet zonder lamp, niet zonder touw. Het staat op het bordje.”

“Ik lees geen bordjes.”

“Dat verklaart de broek.”

Hij legde zijn hand op haar schouder. Een grote hand, nat en koud, een hand die gewend was dat dingen die hij aanraakte van hem werden. Hij draaide haar naar zich toe, zijn gezicht vlak bij het hare. De regen droop van zijn krullen op haar bril.

“Ik vraag het niet,” zei hij.

Boven hun hoofd liep een loden goot langs de binnenkant van het dak, een stokoud ding uit de tijd dat de leeszaal nog een kapel was en de monniken het regenwater opvingen voor de bierbrouwerij. Die goot was al tien jaar lek. Hellen had er een emmer onder staan en ze had er drie keer een loodgieter voor laten komen die drie keer een andere smoes had gehad. Ik ken die goot ook. Ik heb hem niet aangeraakt. Ik had er geen enkel belang bij.

De goot gaf het op, over zijn halve lengte, en een hoeveelheid ijskoud dakwater waar een klein hert in had kunnen zwemmen, kwam recht naar beneden, op de plaats waar Diederik Coster stond te dreigen. Het sloeg hem de krullen in de ogen, liep in zijn kraag, vulde zijn laarzen en kletterde van zijn schouders op de vloer, waar het de modder die hij zelf had meegebracht weer losweekte en in een vrolijke bruine stroom richting Theologie voerde.

Hellen, die net buiten de waterval stond, had één natte mouw.

In het rek achter haar stonden twintig boekjes waarin dit het hoogtepunt van het eerste deel is: de held in de regen, het witte hemd dat aan zijn borst gaat plakken tot de heldin elke spier kan tellen. Iets had die boekjes gelezen en de goot laten gaan. Wat, wist ik toen nog niet. Alleen kwam het water door tien jaar lood, duivenvuil en mos, en het leer plakte inderdaad, bruin en groen, met een veer erop. Hij zag eruit als een zak die in een sloot heeft gelegen.

Ze keek toch. Haar ogen gingen over de borst onder het natte goed, over de schouders en weer terug, en haar mond ging een klein stukje open en bleef zo. Toen veegde ze haar natte mouw aan haar rok af, heel lang, alsof die mouw het probleem was.

Ze stond de schade op te nemen. Dat is wat een bibliothecaresse doet als er water op haar vloer valt.

Diederik bleef staan. Het water hield op. Hij stond daar met zijn hand nog op haar schouder, met het haar als zeewier op zijn voorhoofd en een straaltje uit zijn neus.

“Dat doet hij ook wel vaker,” zei Hellen. Ze schoof zijn hand van haar schouder. “De emmer staat daar. Als je toch nat bent, kun je hem meteen leeggooien.”

Hij gooide de emmer niet leeg. Hij liep met klotsende laarzen naar de open haard, waarin geen vuur brandde omdat Hellen pas na het eten stookte en het eten nog een uur weg was, en ging er met zijn rug naartoe staan druipen alsof de haard zich daardoor zou schamen en alsnog zou gaan branden.

Ik noteer dit met tegenzin, want een kroniekschrijver schrijft op wat er gebeurt, ook als het nergens op lijkt. Ik had hem een dreigement ingefluisterd, over branden en

ruïnes, en de goot had er een lading ijskoud dakwater overheen gegooid. Met de eerste Coster ben ik heel anders begonnen, in een nacht die ik nog niet opschrijf, en de vallei wordt er nog altijd stil van. Deze druppelde op de vloer van een bibliotheek.

Hellen liep intussen de leeszaal rond en deed wat ze elke avond deed, met een man in haar zaal of zonder. Ze schoof de kruk recht die Hendrik Vos die middag scheef had laten staan. Ze stak de talglampen aan met een lange zwavelstok en schoof de luiken voor de twee ramen die luiken hadden. Bij de deur naar de diepe stapels controleerde ze de klink, al had ze die nog nooit open gevonden, en legde ze haar oor tegen het hout.

Een bibliothecaris is iemand die van een gebouw houdt en van de mensen erin niet. Het zijn de mensen die de boeken scheef zetten. Het liefst hadden bibliothecarissen een bibliotheek waar niemand komt, en in deze vallei hadden ze dat bijna. Het vak trekt mensen aan die luisteren naar hout en niet naar het gepeupel, en het maakt hen elk jaar een beetje minder geschikt voor iets anders. Ik zeg dat zonder spot. Ik ben net zo.

“Wat doe je,” zei Diederik vanaf de haard.

“Luisteren.”

“Waarnaar?”

“Of het stil is.” Ze kwam overeind. “Het is niet stil.”

Achter de zwarte deur schoof iets, een traag, zwaar geluid van hout over steen. De diepe stapels herschikten zich. Ze deden dat altijd ’s nachts en heviger als er iemand in het gebouw was die ze interessant vonden. Ik was niet bij de haard en ook nergens anders, maar ik begon voor het eerst wat onrustig te worden over wat het gebouw interessant vond.

Diederik hoorde het ook. Hij was al die nattigheid vergeten en stond stil, met zijn hoofd een beetje schuin en één hand bij zijn riem, waar een mes zat dat hij goed onderhield; dat had ik met plezier gezien.

“Hoe diep,” zei hij.

“Weet niemand. Zeven verdiepingen staan er op de oude tekening. De oude tekening is van voor de laatste verzakking.” Hellen pakte haar leitje, trok er een streep onder en hield het hem voor. “Vier stuiver tot nu toe. Ik ga ervan uit dat je dat kunt betalen.”

Er gebeurde iets in Diederiks gezicht wat ik niet kon thuisbrengen, een trek om de mond die ik voor woede aanzag, en in zekere zin was het dat ook.

“Ik,” zei hij langzaam, “ben Diederik Coster. Mijn familie bezit deze vallei. Mijn familie bezit het dorp. Mijn familie bezit, als ik mijn rentmeester mag geloven, deze bibliotheek.”

“Nee,” zei Hellen. “Dat laatste niet.”

“Pardon?”

“Lees het charter maar na. Het hangt in de gang naar mijn keuken, naast de kapstok. De grond is van de bibliotheek. Dat was de prijs. Jouw voorvader heeft hem betaald.” Ze stak het leitje onder haar arm. “Het is trouwens bijna etenstijd. Als je honger hebt, heb ik erwtensoep van gisteren. Hij is wel wat dik geworden.”

En daar ging mijn avond de verkeerde kant op, al besefte ik het nog niet. Niet bij de goot, niet bij de kat, niet bij het rek vol Bouquetjes. Bij de erwtensoep.

Want Diederik Coster, heer van de vallei, zoon van een vader die zijn eigen broer had laten verdrinken om een twist over een weiland, keek naar die vrouw met haar leitje en haar natte mouw en haar rechte rug. In plaats van haar bij de keel te grijpen, in plaats van het gebouw te vervloeken, in plaats van iets te doen wat ik kon gebruiken, zei hij: “Met spek?”

“Met spek.”

“Goed dan,” zei Diederik Coster.

Ik zat lange tijd naar mijn blad te kijken. Ik heb geen ogen. Toch zat ik te kijken.

Onder de balie kwam Barnaby weer tevoorschijn. Hij had zijn sliert leer ergens in Theologie achtergelaten en liep nu dwars door het plasje dakwater naar de haard, waar hij ging zitten en Diederik met zijn ene gele oog een tijdje opnam. Twee roofdieren, had ik graag geschreven, die elkaar de maat nemen. Maar het ene roofdier droop en het andere had een stuk van Diederiks broek in Theologie liggen, en alleen het tweede was daar tevreden over.

“Ze heet Barnaby,” zei Hellen vanuit de deuropening naar de keuken. “Ze hoort niet bij de bibliotheek. Ze hoort nergens bij. Ze is op een avond uit het veen komen lopen en nooit meer weggegaan.”

“Hij heeft een stuk uit mijn been gebeten.”

“Zij,” zei Hellen. “Het is een poes.”

Ze zei zij. Ik schrijf hij. Ik heb dat beest zeven jaar geleden uit het veen zien komen, zwaar en stinkend naar sloot, en zoiets is een kater. Een vrouw die een edelman laat betalen voor modder, mag zich van mij ook in een kat vergissen. Ik vergis me niet in beesten.

“Zij dus,” zei Diederik.

“Zij. En ja, dat doet ze alleen bij mensen die ze niet mag.” Ze dacht na. “Of bij mensen die ze wel mag. Ik heb er nooit een lijn in ontdekt.”

Die kat. Alles wat op mijn grond leeft en sterft, hoort bij mij: de Costers, het dorp, de vorige bibliothecaris met zijn gebeten vingers. Aan alles zit een touw en ik hou het andere eind vast. Toen dat beest zeven jaar geleden uit het veen kwam lopen, zocht ik het touw aan hem, zoals ik dat bij alles doe. Er zat er geen aan. Hij hoort nergens bij, ook niet bij mij. Daarom kan hij bijten in wat van mij is. Daarom haat ik hem. Het heeft niets met de broek te maken.

Ze aten erwtensoep. Ik houd het kort, want het was een vernedering voor mij, voor het vak en voor de literatuur. Hellen at achter de balie. Diederik at, omdat de leesstoelen te laag waren voor zijn benen, staand bij de haard met de kom in zijn hand en het haar nog nat, met de grimmige zorgvuldigheid van een man die vermoedt dat de soep vergiftigd is en besloten heeft dat hij dan maar lekker vergiftigd wordt. De soep was niet vergiftigd. Ik had het geprobeerd; er was niets in die keuken wat ik kon wekken, geen schimmel, geen rot, zelfs geen oud spek. Dat mens hield haar keuken zoals ze haar boeken hield.

“Het Register,” zei Diederik toen de kom leeg was. “Je zei dat het beet.”

“Dat zei Meester Haverkamp. Ik heb het zelf nooit aangeraakt.”

“Maar je hebt het gezien.”

“Twee keer.” Ze zette haar kom neer. “Groot formaat. Zwart leer, geen titel. Het ligt nooit op een plank waar het hoort. De ene keer lag het tussen de scheepsjournaals, de andere keer boven in Kerkmuziek. Beide keren lag het open.”

“Open waar?”

“Open op een bladzijde met jouw naam erop,” zei ze. “Allebei de keren.”

Diederik zette zijn kom op de schoorsteenmantel, trok met een ruk zijn natte jas uit en gooide hem over de leuning van de dichtstbijzijnde leesstoel. Daar stond hij dan, in een hemd dat ooit wit was geweest en een broek die nog maar voor driekwart bestond. Hij rolde zijn linkermouw op tot de elleboog.

De aderen aan de binnenkant van zijn onderarm waren zwart. Ze liepen in dunne vertakkingen van de pols omhoog, waar ze onder de mouw verdwenen naar plekken die hij niet liet zien. Het zag eruit alsof iemand bezig was hem van binnenuit te schrijven.

Dat zwart was van mij. Dat zeg ik met trots, want het is het enige van die hele avond waar ik trots op kan zijn. Goed werk, geduldig werk, drie jaar werk.

Hellen zette haar bril af, veegde hem aan haar vest schoon, zette hem weer op en keek nog een keer.

“Nou,” zei ze, “dat is geen damp.”

“Nee.”

“Hoelang?”

“Drie jaar. Sneller sinds de zomer.” Hij rolde de mouw weer naar beneden en knoopte langzaam de manchet dicht. “Ik word dit voorjaar drieëndertig. Iedereen in mijn familie heeft het gehad. Niet iedereen is drieëndertig geworden.”

“En het boek?”

“Bij het boek is het begonnen. Als het boek brandt, brandt dit mee.” Hij pakte zijn jas weer, bedacht zich en liet hem liggen. “Zo is het mij verteld.”

Door wie, vroeg ze niet. Jammer. Het was een goede vraag geweest en ik had graag gezien hoe hij eromheen draaide.

Hellen stond op, pakte de twee kommen en liep ermee naar de keuken. Bij de deur bleef ze staan.

“Je slaapt vannacht in de leeszaal,” zei ze. “Het vuur gaat zo aan. Er ligt een deken in de kist onder het raam. Morgenochtend, als de deur open is, ga je naar huis. Als de deur niet open is, gaan we naar beneden.” Ze dacht even na. “Met een lamp. En touw.”

“En als ik vannacht naar beneden ga?”

“Dan ga je alleen,” zei Hellen. “En dan zoek ik morgen een nieuwe bibliothecaris die je wil komen helpen zoeken. Dat kost tijd en dat kost geld. En dat geld komt op je rekening.”

Ze ging. De keukendeur viel achter haar dicht. Diederik Coster stond alleen in de leeszaal met een kat die hem had gebeten, een goot die hem had ondergezeken, een deur met drie ijzeren balken ervoor en, dieper, achter de zwarte deur met het bordje, het trage geluid van kasten die zich verplaatsten.

Hij ging in de leesstoel zitten, strekte zijn lange benen voor zich uit, keek naar het gat in zijn broek en begon zacht te lachen. Een kort, laag, hees geluid. Hij had drie uur door de regen gereden om een gebouw te bedreigen en kreeg een deken in een kist.

Barnaby keek ernaar met zijn ene oog en besloot het door de vingers te zien. Voorlopig.

Ik pakte mijn veer weer van de grond. Vier stuiver. Erwtensoep met spek. Ik doopte de punt in de inkt en schreef het op, want het is mijn vak en ik heb geen ander.

Terwijl ik schreef, dacht ik aan de vorst. Er hing al vorst in de lucht, daarbuiten boven het veen; ik rook hem. Vorst hoef je niet te maken. Vorst hoef je alleen een handje te helpen.

Die nacht stuurde ik hem zijn droom, zoals elke nacht in drie jaar. Gedachten zie ik niet; dromen wel. Een droom is een kamer en ik heb er altijd de sleutel van gehad. Het zwarte boek, het veen, de brand, en een man die eruit loopt en vrij is. Hij sliep in de leesstoel bij de haard, en er las iets over zijn schouder mee.

Het boek in zijn droom kreeg een kaft. Er stond een piraat op. De brand werd een haard, het veen werd een kleed en uit de brand kwam een vrouw met een bril en haar haar los, die op een ladder stond en een boek in een hoge kast zette en naar beneden keek. Hij kreunde in zijn slaap en draaide zich om. Hij wilde die droom niet. Dat zag ik aan zijn kaak.

Ik ging naar haar kamer om te zien wat daar was gebeurd. Daar was hetzelfde gebeurd, in haar maat. Een man in zwart leer droeg haar over een loopplank naar een schip en zij hield haar bril vast en zei: voeten vegen. De piraat veegde zijn voeten. Daarna droeg hij haar verder. Ze werd wakker met haar dekens op de vloer, haar nachthemd nat in haar rug en haar dijen klam tegen elkaar. Ze stond op, dronk een kroes koud water uit de kan en ging weer liggen met haar armen over elkaar.

Hoofdstuk 3 — Niet zonder touw

De deur ging 's ochtends niet open.

Hellen had het al geweten toen ze voor het licht wakker werd van de stilte. Regen op lood maakt lawaai, maar vorst maakt geen enkel geluid, en de stilte die door de kieren van het keukenluik naar binnen kwam, voelde je in je tanden. Ze stond op, trok haar schoenen aan, stak de keukenkachel aan en zette water op. Met de kan heet water liep ze de gang naar de leeszaal in, langs de voordeur. Drie zwarte balken, met een laag rijp op het ijzer, aan de binnenkant.

"Nou," zei ze tegen de deur. "Dan niet."

In de leeszaal lag Diederik Coster te slapen zoals alleen zeer grote mannen in zeer kleine stoelen slapen: scheef, met één been over de leuning en de deken tot aan zijn kin, een zeer lang kind dat bij het spelen in slaap was gevallen. De haard was uit. Zijn adem dampte boven zijn gezicht. Barnaby lag op zijn borst.

Hellen bleef daar even naar kijken. Ik ook, maar met andere ogen: ik zag wat zij niet kon zien, hoe het zwart onder het hemd in de nacht over het sleutelbeen was gekropen en bij elke ademtocht iets dieper in het vlees trok. Vorst helpt. Kou maakt het bloed traag en wat traag is, kun je sturen.

Barnaby zag Hellen, geeuwde en stapte van de borst af alsof hij er alleen op had gelegen om zeker te weten dat het ding niet wegliep.

Op de deken bleef een plek achter waar de kat had gelegen, warm, met rode haren erop. Hellen keek ernaar. De kan in haar hand kwam een duim naar voren, alsof haar hand wilde gaan voelen hoe warm, en ging weer terug. Ze had die nacht niet goed geslapen en het was aan haar te zien: haar wangen hadden te veel kleur voor een vrouw in een kamer waar de adem dampte.

Ze stond te wegen of ze het hete water over zijn hoofd zou gieten. Dat was het enige wat ik in dat gezicht kon lezen en ik las het met plezier.

"Opstaan," zei Hellen. Ze zette de kan op de schoorsteenmantel. "Water voor je gezicht. Er is brood. De deur zit dicht."

Diederik deed zijn ogen open en keek naar het plafond zonder het te herkennen. Toen naar haar, naar de deur, naar zijn broek en naar de kat, en de hele avond kwam in omgekeerde volgorde in zijn gezicht terug.

"De deur zit dicht," herhaalde hij.

"Ja."

“Dan gaan we naar beneden.”

“Na het brood.”

Het brood werd gegeten. Ik sla het over; eten draagt in mijn ervaring niets bij aan ondergang en er wordt in deze kroniek al meer dan genoeg gegeten. Diederik bood met zijn mond vol aan de voordeur met een stormram open te beuken, Hellen vroeg waar hij een stormram vandaan dacht te halen en hij keek een tijdje naar de boekenkasten met een blik die ze niet waardeerde.

Daarna haalde ze de lamp.

Het was een stormlantaarn van zwart blik met een glas dat meer dan eens was gelijmd en Hellen vulde hem met talg uit een pot die zo oud rook dat Diederik zijn lip optrok. Ze haalde een rol touw uit de kist onder het raam, honderd el, geteerd. Ze knoopte het ene eind om de ijzeren ring in de muur naast de deur naar de stapels en het andere om haar eigen middel, over het vest heen, met een knoop die ze vaker had gelegd.

“En ik?” zei Diederik.

“Jij houdt het touw vast.”

“Ik ben geen dienstmeid.”

“Nee. Een dienstmeid zou ik betalen.” Ze haalde een korte bezem van achter de balie en gaf hem die, met de steel naar voren. “Als er iets uit de kasten komt, sla je ermee. Niet met je mes. Je mes is te kort en bovendien wil ik geen inkepingen in het hout.”

Hij nam de bezem aan zoals een koning een stuk brood van een bedelaar aanneemt. Hij woog hem, draaide hem met zijn pols een halve slag rond en verschoof toen, zonder het zelf te merken, zijn greep naar een handbreedte boven de borstel, waar de steel het best in evenwicht lag. Hij had ooit met een staf gevochten.

Hellen pakte de klink van de zwarte deur.

“Ik heet Hellen. Drie dingen,” zei ze. “Eén: je raakt niets aan wat je niet herkent. Twee: als ik zeg dat we teruggaan, gaan we terug. Drie: als je de kasten hoort bewegen, blijf je staan. Niet rennen. Ze lopen niet op je af, ze lopen om je heen, als je tenminste niet beweegt.”

“En als ik wel beweeg?”

“Dan sta je ergens anders dan je dacht en dan vind ik je niet meer.” Ze deed de deur open. “Meester Haverkamp heeft hier een hulpje gehad, lang geleden. Een jongen uit het dorp. Die rende.”

“En?”